

А 43 **Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства:** збірник тез V Всеукраїнської науково-практичної конференції (2 грудня 2016 р.). Кіровоград : ПВНЗ КІДМУ КПУ, 2016. – 331 с.

Видання містить матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції. Розглянуто сучасні проблеми юридичної науки та гуманітарно-економічних проблем у період реформування демократичного суспільства в Україні та світі із залученням до обговорення провідних науковців, практиків, а також молодих вчених з усіх регіонів України та зарубіжних держав.

Матеріали конференції розраховані на наукових і науково-педагогічних працівників ВНЗ та наукових установ, докторантів та аспірантів, студентів, а також широкий читацький загал.

Матеріали конференції надруковано в авторській редакції.

ББК 67.9 (4УКР) 300

Редакційна колегія:

кандидат юридичних наук, доцент І. І. Литвин, кандидат юридичних наук, доцент Г. Ю. Шаркова, кандидат юридичних наук, доцент П. Л. Степанов, кандидат юридичних наук, доцент І. П. Зеленко, кандидат економічних наук С. П. Ніколаєва, кандидат філософських наук, доцент В. А. Ігнат'єв, кандидат філософських наук В. Д. Косенко.

Рекомендовано до друку Вченою радою ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету» (від 25 листопада 2016 року протокол № 4)

© Автори, 2016

© ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету», 2016

ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОМІЧНИКА СУДДІ

*Юровська Вікторія Володимирівна,
доцент кафедри трудового права Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук, доцент*
*Стульгінський Владислав Сергійович,
студент 13 групи 3 курсу
Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

10 грудня 2015 року Верховна Рада України прийняла новий закон «Про державну службу», який набрав чинності 1 травня 2016 року. Прийняття цього закону було дуже важливим для України, оскільки порядок прийняття, проходження та звільнення з державної служби не відповідав європейським стандартам та потребував реформування. Новий закон хоч і задовольнив вимоги переважної більшості державних службовців, але деякі особи все ж таки доволі негативно ставляться до нього. Зокрема, це стосується помічників суддів, які тепер відповідно до ч. 1 ст.92 закону «Про державну службу» від 10.12.2015 №889-VIII, не відносяться до категорії державних службовців, а є особами, які займають посади патронатної служби [1]. Але, незважаючи на численні вимоги представників судової влади, Верховна Рада України не розглядає питання щодо повернення помічнику судді статусу державного службовця. Проаналізуємо, які це має наслідки, і чи виправдане таке рішення законодавця.

Взагалі патронатна служба (від лат. patronatus – стан або права патрона) в Україні є складовою частиною загальної державної служби [2, с.461]. У свою чергу, вона може складатися з помічника, радника, керівника прес-служби або інших посад, передбачених штатним розписом. Залежно від складності роботи та кваліфікації працівників патронатна служба складається з різних посад як за своєю назвою, так і за своєю суттю. Фактично патронатні службовці обслуговують діяльність відповідного посадовця та несуть відповідальність перед «патроном» [3, с.90]. Якщо виходити тільки з цього, то діяльність помічників суддів повністю узгоджується з поняттям «працівник патронатної служби». Патронатна служба була закладена у новий закон на основі європейських стандартів. Як відомо, ч.1 ст.92 закону «Про державну службу» від 10.12.2015 №889-VIII (далі за текстом – Закон) передбачає перехід помічників суддів із категорії державних службовців до категорії працівників патронатної служби. Це викликано тим, що помічники суддів безпосередньо не виконують функцій забезпечення діяльності держави, а забезпечують роботу судді, здійснюючи допомогу в забезпеченні процесу здійснення правосуддя. Наприклад, винесення рішення – це функціональний

обов'язок судді, а його матеріальне забезпечення покладено на апарат, до якого на сьогоднішній день і віднесений помічник.

Першу суперечність, яка виникла через прийняття закону №889-VIII, знаходимо вже при працевлаштуванні на роботу помічника судді. Так, якщо звичайно патронатного службовця на роботу приймає безпосередньо його майбутній патрон, то прийняття помічника на роботу та його звільнення хоч і оформлюється на підставі подання судді, але проводиться керівником апарату, що є доволі незвичайним явищем для інституту патронатної служби. Слід відмітити також те, що оскільки помічник не є державним службовцем, при прийнятті на роботу він не повинен проходити спеціальну перевірку, яку проходять усі державні службовці. Ця перевірка є однією з найважливіших антикорупційних гарантій, яка ж тепер, на жаль, на помічників суддів не поширюється, і це може викликати вкрай негативні наслідки.

Інші антикорупційні гарантії, встановлені законами «Про запобігання корупції» та «Про очищення влади», які хоч і існують сьогодні, але не поширюють свою дію на помічників суддів. Ці закони поширюють свою дію на державних службовців, але не на осіб патронатної служби. Тобто тепер помічник може доволі законно зловживати своїм становищем. Наприклад, він може сприяти близьким родичам у найшвидшому розгляді справи чи в отриманні посади в апараті суду чи взагалі на платній основі надавати консультації щодо перебігу тієї чи іншої справи, що прямо суперечить законодавству.

Доволі суперечливим є положення ч.2 ст.9 Закону: «Під час виконання своїх обов'язків державний службовець не зобов'язаний виконувати доручення працівників патронатної служби» [1]. Отже, фактично маємо таку ситуацію, коли, наприклад, секретар судового засідання (який є державним службовцем) може не виконувати законні вимоги помічника судді. При цьому відповідно до посадової інструкції саме помічник координує діяльність секретаря. І як за тих умов можна забезпечити нормальну роботу суду та ефективне здійснення правосуддя?

Тепер з'ясуємо, у якому обсязі на осіб патронатної служби поширюється законодавство про працю. Працівник патронатної служби може бути достроково звільнений з посади за ініціативою особи, працівником патронатної служби якої він призначений, або керівника патронатної служби. Згідно з ч.4 ст.92 Закону на працівників патронатної служби поширюється дія законодавства про працю, крім статей 391, 41-431, 492 Кодексу законів про працю України [1]. У цьому випадку в трудовій книжці робиться запис з посиланням на пункт 1 статті 40 Кодексу законів про працю України. Про наступне звільнення працівники не попереджаються". Дане положення є неконституційним та не відповідає вимогам трудового законодавства, і посилання на нього при звільненні працівників патронатних служб є незаконним. Згідно із статтею 492 Кодексу законів про працю України працівник має бути за два місяці попереджений про звільнення, а відповідно

до статті 22 Конституції України не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод громадянина. Отже, працівники патронатних служб знаходяться в уразливішому становищі порівняно з іншими працівниками.

Сумнівним є також становище помічників суддів у випадку тривалої відсутності судді. Так, Рада суддів у додатку до Рішення «Про внесення змін до Положення про помічника судді суду загальної юрисдикції» від 15.09.16 №56 зазначила, що у випадку тривалої відсутності судді (тривале відрядження, відсторонення судді від посади, відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка по догляду за дитиною тощо), а також у період з моменту припинення повноважень судді зі здійснення правосуддя або з моменту звільнення судді з займаної посади у встановленому законом порядку, помічник судді може тимчасово виконувати обов'язки помічника, додаткового помічника іншого судді, про що на підставі особистої заяви помічника судді та подання відповідного судді видається наказ керівника апарату суду [4]. Однак особливість діяльності патронатних службовців полягає в тому, що вони працюють безпосередньо на певну посадову особу. І як помічник одного судді може бути тимчасово помічником/додатковим помічником іншого судді, якщо це суперечить засадам патронатної служби? А сьогодні, коли багато суддів будуть знову проходити кваліфікаційне оцінювання і у зв'язку з цим тимчасово не будуть здійснювати правосуддя, ця ситуація буде доволі поширеною.

Тепер помічник судді може бути звільнений на підставі заяви про звільнення за власним бажанням або за мотивованим поданням судді, а у випадку тривалої відсутності судді (тривале відрядження, відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка по догляду за дитиною тощо) – за наказом керівника апарату відповідного суду [5].

Крім того, щорічна відпустка помічнику судді має надаватись відповідно до Закону України «Про відпустки» від 15.11.1996 р. № 504/96-ВР за його письмовою заявою, погодженою із суддею. У той же час, ст. 92 Закону України про державну службу визначено, що час роботи на посадах патронатної служби зараховується до стажу державної служби та враховується при присвоєнні державному службовцю рангу в межах відповідної категорії посад, якщо до призначення на посаду патронатної служби він перебував на державній службі та після звільнення з посади патронатної служби повернувся на державну службу. Підкреслимо, що зазначена гарантія поширюється і на державних службовців, які були прийняті на відповідні посади та проходили службу відповідно до вимог попереднього Закону «Про Державну службу» № 3723-12 від 16.12.1993 року, та з набранням чинності Закону такий статус не втратили. Тобто помічники суддів, що прийняті на роботу вперше, не будуть мати відпустку державного службовця, яка перевищує 24 календарних дня. Статтею 22 Конституції України передбачено недопущення звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод при прийнятті нових законів або внесенні

змін до чинних законів. Аналогічна позиція викладена в статті 64 Конституції України, відповідно до якої конституційні права і свободи людини та громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Отже, новий Закон України «Про державну службу» значно обмежив права помічників суддів. Крім того, достатніх підстав для такого обмеження немає. Будемо сподіватися, що Верховна Рада України згодом все ж таки почує працівників Феміди та поверне помічників суддів до категорії державних службовців. Тільки за такої умови можливе подальше здійснення справедливого та ефективного судочинства на теренах нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про державну службу» від 10.12.15 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко та ін. К. : Укр. енцикл., 1998.
3. Правові аспекти патронатної служби [Текст] / Н. В. Бондаренко // Вісник Вищої ради юстиції . – 2010. – 2. – С. 90-97.
4. Рішення ради суддів України «Про внесення змін до Положення про помічника судді суду загальної юрисдикції» від 15.09.16 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rsu.gov.ua/uploads/news/risenna-rsu-no-56-vid-15092016-p-f7c63f90de.pdf>.
5. Рішення ради суддів України «Про внесення змін до Положення про помічника судді суду загальної юрисдикції» від 03.03.16 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-rsu-no-20-dodatok-zmini--d00a40cb31.pdf>.